

ФІЛОСОФІЯ ОСВІТИ

УДК 165.742:37:32]:316.42“20”

DOI 10.35423/2078-8142.2022.1.1.12

О. Н. Кубальський,

здобувач Національного педагогічного університету

імені М. П. Драгоманова,

м. Київ, Україна

e-mail: kubalsky@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6071-592X>

КОНЦЕПТИ ГУМАНІЗАЦІЇ ОСВІТИ, ПОЛІТИКИ, ВЛАДИ В СОЦІАЛЬНО-ТУРБУЛЕНТНІЙ ПАРАДИГМІ ХХІ СТОЛІТТЯ

Актуалізується проблематика дегуманізаційних впливів глобального соціально-турбулентного простору на такі традиційні форми суспільної життєдіяльності, як освіта, політика, влада. Відзначається необхідність формування нових світоглядно-аксіологічних концептів у системі поглядів молоді, що виховується і формується з особистісної точки зору в середовищі нестабільності, відсутності моральної бази та етичних орієнтирів, постійної зміни сутнісних елементів життєтворчості. Доводиться, що лише потужна смисло-ціннісна основа нової парадигми гуманізації освіти і політики спроможна до уповільнення та протидії негативним тенденціям соціально-турбулентного простору. Підсумовується, що сучасні концепції гуманізації освіти, науки, політики, влади суспільства відповідають оновленій версії гуманізму – постгуманізму, яка вводить у сферу науково раціонального пошуку поряд з людиною суспільство і природу. Ці концепції трансформуються у концептуальні підходи до формування гуманістичної парадигми ХХІ ст. Під впливом постнекласичної науки та тенденцій постіндустріалізму вона ґрунтується на розумінні людини засобами науки, використовує апробовані досвідом знання й покладається на можливості логічної рефлексії, орієнтує на розгляд наукових досягнень крізь призму людини, в контексті становлення технологічно зручного для людини світу. Під впливом

феноменології, екзистенціалізму й гуманістичної психології вона розглядає світ як автономний, цілісний і самодостатній, що здатний вільно детермінувати людську діяльність, й одночасно підкорений загальнолюдським цінностям.

Ключові слова: *гуманізація освіти, гуманізація політики, соціально-турбулентний простір.*

Соціально-турбулентний життєвий простір формує нові умови виживання людини та людства як цивілізації, підпорядковує реалізації цього завдання всі (без винятку) форми суспільного мислення та практичної діяльності. Одним з основних серед них є наука. Центром такого підпорядкування в науці є людина, яка потребує гуманізації науки, пошуку та реалізації справжніх людських параметрів власного існування. Останнє формує потребу в гуманізації науки, розвитку науки в її гуманітарній парадигмі. Гуманітаризація як відповідь на виклики соціально-турбулентного суспільства викликана до життя дисгармонією між духовно-етичним та матеріальним розвитком людства.

Концепція «гуманізації освіти» передбачає відродження духовності, виховання у процесі навчання, прагнення до рівноправної взаємодії в системі «викладач-студент», перетворення студента з об'єкта навчання на активного суб'єкта навчально-пізнавальної діяльності, результатом якої стане творчий саморозвиток кожного учасника освітнього процесу, перехід від репродуктивного навчання до продуктивного, самоствердження особистості за умов педагогічної підтримки, творчу спрямованість навчального процесу тощо... Гуманізація освіти – це створення умов для самоствердження, самовираження і саморегуляції людини з метою оптимізації відносин між особистістю і соціумом. Вона сприяє формуванню мотивації до навчання протягом усього життя, стимулює в учня та студента потребу в самоосвіті, щоб набути властивостей «усебічно розвиненої особистості» [20, с. 5], а також залученню до вироблених суспільством цінностей – насамперед до загальнолюдських цінностей, які мають вирішальне значення для людини, виживання і розвитку суспільства. Основними складовими частинами

гуманізації освіти є такі положення: повага до особистості, довіра до неї, прийняття її особистісних цілей, запитів й інтересів; створення сприятливих умов для розкриття і розвитку її здібностей і обдаровань, повноцінного життя на кожному з вікових етапів для її самовизначення, виховання гуманної особистості – щирої, доброзичливої, милосердної, з розвиненим почуттям власної гідності й поваги до гідності іншої людини [7, с. 76]. А Всесвітня конференція ЮНЕСКО «Вища освіта в XXI столітті: підходи і практичні заходи», що відбулась в Парижі у грудні 1998 р., визначила «гуманістичний аспект як пріоритетний у вузівській підготовці», в гуманізації освіти вбачає «найважливішу опору прав людини, демократії, сталого розвитку і миру» [1, с. 97].

Концепції гуманізації науки, яка постає центральною темою даної розвідки, виражається в онтологічному, аксіологічному, екзистенційному, гносеологічному та акмеологічному аспектах. «В онтологічному аспекті гуманізація має вираження через соціально-культурну зумовленість розвитку науки. В аксіологічному – через надання ціннісних характеристик тим науковим результатам, які ураховують цінності всіх елементів тріади мезокосму (людина-суспільство-природа). В екзистенційному – через включення в коло відповідальності науки всіх акторів мезокосму. У гносеологічному – через включення у сферу наукової раціональності крім людини, суспільства і природи. І нарешті, в акмеологічному – через співвіднесення наукових досягнень зі співрозвитком суспільства, людини і природи» [21, с. 53].

Концепції гуманізації політики знаходять втілення у людському вимірі політики, поєднують «вчення про людину як визначальну мету і найвищу цінність демократичного суспільства», передбачають надання політиці людської спрямованості, використання її в інтересах особистості і суспільства загалом, забезпечують онтологічні умови становлення людини в політиці, розглянутої з боку цілепокладання, творчості, самостановлення. «Істотна особливість політики гуманізму полягає в тому, що він поєднує індивідуальні та групові, колективні, соціальні, національні і загальноцивілізаційні інтереси», а її відправною точкою є «ствер-

дження гідності особи, свободи її ідеалів, соціальної справедливості... Найважливішим ресурсом гуманізації політики постає інтенсифікація людського капіталу і людської екзистенції. Гуманістична спрямованість політики є умовою збереження людських, природних, соціальних, політичних ресурсів. До своїх змістових характеристик концепція соціального гуманізму вводить теоретико-концептуальне обґрунтування «типових» завдань гуманізації політики, економіки, екології, соціальної політики, науки, освіти, культури. Суспільство буде прогресувати тоді, коли гуманізм як світоглядна (регулятивна) ідея і принцип сучасної політики буде задіяний у соціальній, політичній, економічній організації суспільства і не обернеться створенням чергової політичної утопії. Соціальний гуманізм – це програма подолання кризової свідомості і кризового стану культури. Розкриття змісту гуманізації політики потребує врахування потенційної можливості розвитку буття людини в свободі і через свободу, відмови від диктату Абсолюту, орієнтації на гуманістичні цінності, вміння користуватися свободами і жити в умовах громадянського суспільства у свободі і через свободу... Саме через гуманізм у політиці, сенс якого визначається проблематикою людини, політика пов'язується: з політичною онтологією (буття в політиці); політичною етикою (моральними підвалинами в суспільстві); політичною аксіологією (духовними цінностями в політиці); політичною антропологією (людиною); історією політичної думки (політичним пізнанням)» [3, с. 215–216].

Лише «та політична система, функціонування якої базується на принципах демократизму і гуманізму, може забезпечити реалізацію невідчужуваних прав людини, створити умови для самореалізації та саморозвитку особистості в суспільстві. Гуманізація політичного життя – це шлях до самовираження людини в політиці, становлення цивілізованого громадянського суспільства, правової і соціальної держави, вирішення протиріч особистості стосовно суб'єктів політичної системи, реалізації інтересів людини в політиці» [14, с. 646].

Гуманізм у політичній сфері передбачає побудову нової системи відносин: налагодження мережі громадянських відносин, які посилювалися б структурою ефективних горизонтальних відносин, і гуманітаризацію, основою якої є гуманітарна культура та розвиток особи як суб'єкта політичного процесу. Людина сучасності стає активним пошукувачем та творцем громадянських проєктів, програм, підґрунтям яких повинен стати інтелект, наукова систематизація гуманітарних ідей, власний досвід, політична пам'ять, визнання досвіду Іншого як фактора розширення та вдосконалення власних свободи та можливостей, формування свідомості не інституційної, а гуманітарної [16, с. 235].

Концепції гуманізації влади передбачають її здійснення з дозволу тих, «ким керують», створюють арену для соціальної справедливості, забезпечують контроль за законним використанням влади та урегулювання конфліктів. «Сутнісна «матерія» влади скеровується на забезпечення прав людини, і вона тим ефективніша, чим вищий її авторитет, чим більші моральні можливості вона має» [3, с. 215]. На думку В. Ладиченка, «гуманізація відносин влади – це створення таких умов, коли кожен громадянин відчує себе рівним серед інших. З боку влади за умов демократизації суспільного життя необхідною є зміна підходів до організації владної діяльності, збільшення у ній гуманізму, моралі та відповідальності» [13].

Концепції гуманізації влади знаходять також втілення у сучасних концепціях модернізації державного управління, що спрямовані максимально наблизити органи влади до громадян. У цьому зв'язку на особливу увагу заслуговує концепція «благого управління», що «внесла важливі елементи партнерства і взаємної відповідальності, на основі яких різні зацікавлені сторони, що представляють державний сектор і громадянське суспільство, на всіх рівнях державного управління (глобальний, національний, регіональний, місцевий) взаємодіють в управлінні державними справами з метою забезпечення процесів суспільного розвитку. У цій концепції акцент зроблено на задоволенні загальнонаціональних інтересів, прозорість прийняття владних рішень на всіх рівнях

державного управління, забезпечення дієвого зворотного зв'язку з населенням, що, безперечно, сприятиме підвищенню довіри до влади та справедливості її рішень» [24, с. 19].

І нарешті, концепції гуманізації суспільства передбачають «уточнення принципів розуміння людини та світу, її буття, відмову від уявлень про людину лише як «агента соціальних сил» і елементарного «продукту» суспільних відносин, тлумачення людини як вільної у своїй самореалізації особи, яка прагне самовдосконалення, соціальної гармонії і суспільного добробуту» [14, с. 644]. Відповідні концепції гуртуються на ідеях, в основі яких – «упевненість і переконаність у високому призначенні людини, цінності особистості, її праві на свободу», сприяння саморозвитку особистості, самодіяльності і самореалізації. «Гуманізація суспільства – це створення таких умов, за яких людина набуває екзистенційного значення. Гуманізм суспільства актуалізує культ людини, намагається «прочитати» людське буття як таке, що сприяє виробленню нових, адекватних цивілізованому підходу варіантів досягнення людини». «Гуманізм суспільства акцентує увагу на тому, що людина є не «економічною і політичною клітинкою», а соціокультурним феноменом, який вбирає в себе раціональне, творче, духовне, емоційно-вольове, національно-психологічне, культурно-історичне. Гуманізм суспільства детермінує становлення такого соціуму, на прапорі якого – людина та її високе соціальне призначення, її добробут, високі духовні і моральні цінності» [3, с. 216, 217].

У принципі, гуманізація суспільства об'єднує усі окреслені виміри гуманізації, створюючи сприятливіші умови для життєдіяльності людини і суспільства, забезпечуючи людський вимір політики і влади й створюючи умови для всебічного розвитку особистості. Чисельні концепції гуманізації різних сфер суспільного буття нині трансформуються у концептуальні підходи до формування гуманістичної парадигми ХХІ ст.

Відзначимо, що термін «парадигма» (в перекладі з грецьк.: «приклад», «модель», «зразок») має наукове походження й уперше був введений позитивістом Г. Бегрманом для характеристики

дієвості нормативної функції методології. До широкого вжитку як «інструмент наукознавства» увійшов з виходом знаменитої праці «Структура наукових революцій» (1962) американського лідера історико-еволюціоніського напрямку у філософії науки Томаса Куна. Під парадигмою останній розумів «визнані всіма наукові досягнення, які протягом певного часу дають науковому загалу модель постановки проблем та їх розв'язання» [12, с. 11]. За концепцією Т. Куна, парадигми формують і виконують нормативну і пізнавальну функції та є джерелом принципів, методів, прийомів, стандартів в освітньо-наукових співтовариствах. «Загалом концепція Куна уможливило виокремлення епістимологічного і соціального аспектів парадигми, розмежування історичного поступу науки на два великих періоди (етапи нормальної науки і наукової революції) залежно від гостроти конкурентної боротьби між різними науковими товариствами, формування чотириланкової структури парадигми («символічні узагальнення», взірці розв'язання конкретних задач, метафізичні налаштування і ціннісні наукові настановлення). Водночас вона корелює з уявленнями про наукове співтовариство та картину світу і конкретизується у форматі концепції дисциплінарної матриці» [11, с. 114]. Після Куна відомий фізик Д. Бом визначав парадигму як комунікативне середовище, мовний та комунікативний простір, у який «занурена» наукова спільнота [10], а основоположник трансперсональної психології С. Гроф охарактеризував її як «набір переконань, цінностей і технік, що їх поділяють члени даного наукового співтовариства» [8, с. 105].

Із часом поняття «парадигма» охоплює разом з наукою інші сфери буття. Так, О. П. Кивлюк відзначає, що на кожному конкретному етапі розвитку суспільства освіта, наука, культура формуються на базі визначеної парадигми, тобто «системи теоретичних, методологічних та ціннісних засад, які прийняті в якості зразка для вирішення конкретних, науково-освітніх, галузевих та інших завдань, що розділені та виконуються усіма членами наукового співтовариства на даному етапі історичного розвитку» [9, с. 362]. Вона визначає якість основних суспільних відносин, а їх зміна приводить до суттєвих соціальних трансформацій [6, с. 209].

Утім утвердження парадигми завжди починається з науки й формування гуманістичної парадигми як «сучасної, цілісної форми реалізації гуманітарної методології» [18] не є виключенням.

Нині, як відзначає Х. І. Мінгулов, «гносеологічна теорія знаходиться на новому етапі розуміння природи людського пізнання – етапі гуманізації, що має на меті не лише переосмислення колишніх, а й освоєння принципово нових ідейних позицій, що виражається у спробі дати ємний образ пізнавального процесу, тематизувати весь складний комплекс факторів позанаукового та донаукового планів. Послідовна гуманізація образу науки веде за собою залучення більшої кількості параметрів, які використовуються для опису когнітивного процесу. На місце «безсуб'єктного» або абстрактно-суб'єктного підходів у гносеології та методології науки приходить орієнтування на більш повне відображення складної суб'єктивної організації пізнавальної діяльності» [17, с. 16–17]. «Оновлення, чи то переосмислення наявних наукових парадигм трансформують існуючі уявлення не лише про процес пізнання, і, як наслідок, саме знання, а й створюють умови щодо формування модерних уявлень про картину світу в цілому, в якому існує людина, і який не можливий без людини» [20, с. 133].

Утвердження гуманістичної парадигми відбувається в умовах панування технократичної парадигми мислення і діяльності людини. Технократизм «перебільшує матеріальний бік життя людини і недооцінює ідеальний, духовно-культурний бік, характеризується пануванням матеріальних і духовних продуктів діяльності людини над своїм творцем (речовий фетишизм), за якого не речі обслуговують людей, а люди обслуговують речі, створює негативне відчуження людини, за якого матеріальні і духовні продукти діяльності людини протистоять своєму творцеві як сліпа чужа сила, яка панує над ним і диктує йому лінію поведінки і дій, вкладає людину в «прокрустове ложе» зовнішніх регламентацій, норм і настанов» [5, с. 63].

«Нинішня ситуація в соціокультурній, економічній та низці інших сфер суспільної життєдіяльності виявляє однобічність техногенної парадигми розвитку, спонукає до істотного коригування

чинного статус-кво. Подолання означеного кризового стану з неминучістю передбачає перехід від обмеженого розуміння інноваційної діяльності в межах технічного прогресу до її ширшого соціокультурного контексту, в епіцентрі якого – істотна активізація і чітка орієнтація всієї інноваційної діяльності на соціальні цілі й потреби людини, на її творчий потенціал» [23, с. 4]. Отже, вихід з кризи техногенної цивілізації не поза людиною, а в самій людині, у її розвитку і вдосконаленні.

Тому наукові дослідження постнекласичної доби засновані на концепції переходу до постдисциплінарного знання, сповненого гуманістичним змістом і цінностями. «Якщо класична дисциплінарна схема науки описувалась функціональною структурою, то у сучасній постнекласичній науці особливе значення надається нелінійним мережевим взаємодіям, що відображають комплексне розуміння світу. Цьому сприяв розвиток системних досліджень, синергетики, ідеї глобального еволюціонізму, коеволюції, системності, принципи антропності, участі тощо. Сучасна наука намагається включити у картину світу людину. Свідченням цього є популярність концепції Універсальної історії, що синтезує досягнення природничого і соціогуманітарного знання. У нашому глобалізованому світі сучасні суспільства, економіки та інформаційні мережі є системами з великою кількістю вимірів, що демонструють складну нелінійну динаміку. Відповідно до цих викликів, синергетика пропонує міждисциплінарну методологію для розуміння властивостей динаміки самоорганізації в природі та соціумі. Пандемії, природні катаклізми, технічні аварії, економічні кризи потребують пояснень та передбачення в межах нелінійних моделей. Очевидно, що соціальні та природні системи мають суттєві відмінності. К. Майнцер – відомий німецький фахівець у галузі досліджень складних систем, теорії самоорганізації, теорії хаосу та штучного інтелекту – пропонує дотримуватися балансу між організацією та відповідним ступенем контролю. Людству потрібні глобальні параметри порядку, щоб реалізувати глобальне управління. Глобальні фінансові кризи (наприклад, банківська криза) потребують розробки та застосування глобальних стратегій та міжнародної ко-

операції націй. Якщо вчені з'ясують глобальні тренди і параметри порядку складної динаміки, то є шанс втілення в життя сприятливих тенденцій. Кооперація у складних системах сприяє прийняттю рішень та діяльності із забезпечення майбутнього складному світу» [15, с. 44]. «У такий спосіб модель знання, що формується в постнекласичній науці, відповідає актуальним запитам сучасності – як жити далі, як досягти гармонії усередині соціуму, а також гармонії людства з навколишнім світом» [2, с. 38].

Отже, гуманітарна парадигма «в результаті впливу постнекласичної науки та тенденцій постіндустріалізму ґрунтується на розумінні людини засобами науки, використовує апробовані досвідом знання, її методи покладаються на можливості логічної рефлексії, до яких належать аналіз і синтез, індукція і дедукція, аналогія й моделювання, і вона орієнтує на практичне ставлення до людини, формує способи оптимальної взаємодії з нею» [19]. Вона орієнтує на розгляд наукових досягнень крізь призму людини, в контексті становлення технологічно зручного для людини світу, який дедалі активніше розширює межі його матеріальної і духовної свободи.

Відзначимо, що значний вплив на формування гуманітарної парадигми мала не лише постнекласична методологія, а й феноменологія та екзистенціалізм. Насамперед її формування відбувалося в гуманістичній парадигмі психології, де гуманітарна концепція, на відміну від природничо-наукової, розцінює світ як автономний, єдиний і самодостатній, що спроможний вільно визначати людську життєдіяльність. Така персоналістична концепція внутрішнього світу суб'єкта набуває логічного втілення у засобах актуалізації та осягається методами інтроспекції, рефлексії, включеним спостереженням, емпатичним дослуховуванням, самоідентифікацією тощо.

Реалізований у гуманітарній парадигмі прогрес уявлень про людину уможливорює фіксацію таких найважливіших аспектів сьогодення її розуміння:

– «способом буття особистості є її діяльність як перетворення існуючих станів дійсності завдяки усвідомленому форму-

ванню і практичному досягненню цілей, в яких виявляються та втілюються всі її сутнісні сили;

- домінування практичної орієнтованості людини на вдосконалення свого стану та використання з цією метою всіх можливих (у межах розумного і легітимного) інструментів – досвіду, знань, віри, поінформованості, психологічних мотивацій тощо;

- врахування індивідуально-унікальної природи кожної людини, що детермінує своє ставлення особистісно й вільно, бере за основу своєї життєдіяльності й поведінки добровільно обраний пріоритет, зразок, покладається як на знання, так і на ірраціонально-інтуїтивні засади;

- самовизначення особистості реалізує її внутрішню сутність, єдність і зумовлює певну непередбачуваність її самовияву, що робить більш складним завдання соціального суб'єкта та спрямовує його на врахування індивідуальних особливостей під час планування та втілення будь-якої дії;

- діяльність людини здійснюється у предметному полі значень і цінностей культури, що впливає на людську особистість та вимагає від неї власного їх «прочитування», виявлення потенційно існуючих ресурсів подальших змін;

- дієвим чинником досягнення потрібного результату людської діяльності є порозуміння між представниками різних культур, методологій, соціальних станів, стилів поведінки та управління, яке досягається відкритістю позицій учасників, їх вмінням знаходити раціональні основи комунікації» [19].

Наведені характеристики характеризують внутрішній світ індивіда з позицій гуманітарної парадигми. Саме він визначає буття людини у світі і, відповідно, розвиток суспільства. Гуманістична парадигма суспільного розвитку ґрунтується не лише на названих вище параметрах внутрішнього світу індивіда, а й на теоретико-світоглядному узагальненні традицій загальнолюдських цінностей. «Саме загальнолюдські цінності, які є регулятором поведінки людства, виступають найважливішим критерієм, стимулом і знаряддям пошуку шляхів взаєморозуміння, злагоди і збереження життя людей. Така загальнолюдська ціннісна орієнтація – природний процес

життя людини у складному й інтегрованому світі, без якого неможливо уявити процес формування особистості як суб'єкта діяльності та суспільних відносин» [4, с. 114].

Власне загальнолюдські цінності стали основою документів Ради Європи, ЄС, Конвенції захисту прав людини та основоположних свобод, практиці ЄСПЛ, а також знайшли відображення ще в Угоді про асоціацію України та ЄС. Зокрема, в останній наголошується на тому, що Україна та Європейський союз «мають спільні цінності, серед яких: повага до демократичних принципів, верховенства права, доброго врядування, прав людини і основоположних свобод, зокрема прав осіб, які належать до національних меншин, недискримінації осіб, що належать до меншин, і повазі до різноманітності, людської гідності та відданості принципам вільної ринкової економіки. Усі перелічені цінності є гуманістичними та добре вписуються в модель гуманістичної парадигми» [22, с. 13–14].

Отже, підсумуємо. Сучасні концепції гуманізації освіти, науки, політики, влади суспільства відповідають оновленій версії гуманізму – постгуманізму, яка вводить у сферу науково-раціонального пошуку поряд з людиною суспільство і природу. Ці концепції трансформуються у концептуальні підходи до формування гуманістичної парадигми ХХІ ст. Під впливом постнекласичної науки та тенденцій постіндустріалізму вона ґрунтується на розумінні людини засобами науки, використовує апробовані досвідом знання й покладається на можливості логічної рефлексії, орієнтує на розгляд наукових досягнень крізь призму людини, в контексті становлення технологічно зручного для людини світу. Під впливом феноменології, екзистенціалізму й гуманістичної психології вона розглядає світ як автономний, цілісний і самодостатній, що здатний вільно детермінувати людську діяльність, й одночасно підкорений загальнолюдським цінностям.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андрущенко В. Гуманітарна політика України: методологія, теорія, практика. *Роздуми про освіту*. К., 2004.
2. Броннікова Л. В. Суспільство знань і постнекласична наука: взаємовплив контекстів. *Вісник НАУ. Серія: Філософія. Культурологія*. 2015. № 2(22). С. 35–38.
3. Воронкова В. Гуманізація освіти, науки, політики, влади суспільства. *Філософія освіти*. 2008. 1–2(7). С. 204–220.
4. Выжлецов Г. П. *Аксиология культуры*. СПб.: Алетейя, 1996. 247 с.
5. Гладкий О. В., Килівник В. С. Гуманістична парадигма – основа формування здорової особистості. *Наукові записки Міжнародного гуманітарного університету. Статті учасників третьої міжнародної мультидисциплінарної конференції “Чорноморські наукові студії”*. (19 травня 2017 р., м. Одеса). Наук. збірник. Вип. 27. Одеса, 2017. С. 63–67.
6. Говлет Міхаель, Рамеш Магадеван. *Дослідження державної політики: цикли та підсистеми політики* / пер. з англ. О. Рябова. Львів: Кальварія, 2004. 264 с.
7. Гончаренко С. *Український педагогічний словник*. К.: Либідь, 1997. 376 с.
8. Гроф С. Структура наукових революцій. *Психологія і суспільство*. 2010. № 2. С. 105–112.
9. Кивлюк О. П. Соціокультурний феномен сучасної освіти і науки. *Гілея: науковий вісник (філософські науки)*. 2015. № 101. С. 362–365.
10. Крижко В. В., Мамаєва І. О. *Аксіологічний потенціал державного управління освітою: навчальний посібник*. К.: Освіта України, 2005. 217 с.
11. Крисоватий А. Основні парадигми освіти і їх сутнісна характеристика. *Психологія і суспільство*. 2015. № 1. С. 114–121.
12. Кун Томас. *Структура наукових революцій*. К.: Port-Royal, 2001. 228 с.
13. Ладиченко В. Громадянське суспільство потребує ідеології гуманізму. *Юридична Україна*. 2007. № 3. С. 4–9.
14. Лисенко Ю. В. Гуманізація соціальної політики в контексті демократизації. *Держава і право*. 2012. Вип. 56. С. 643–648.
15. Майнцер К. Вызовы сложности в 21 веке. *Вопросы философии*. 2010. № 10. С. 35–44.

16. Макух О. Р. Гуманізм в політиці: способи утвердження. *Проблеми та перспективи розвитку економіки і підприємництва та комп'ютерних технологій в Україні: збірник тез за матеріалами VIII Науково-технічної конференції науково-педагогічних працівників*, 26–31 березня 2012 р., Національний університет «Львівська політехніка», Інститут підприємництва та перспективних технологій. Львів, 2012. С. 235.
17. Мингулов Х. И. Гуманизация образа науки: методологические следствия. *Вестник ТвГУ. Серия «Философия»*. 2016. № 1. С. 11–18.
18. Петровський П. М. *Гуманітарна парадигма в системі державного управління*. Львів : ЛІДУ НАДУ, 2008. 252 с.
19. Петровський П. М. *Гуманітарна парадигма як теоретико-методологічна модель діяльності соціального суб'єкта*. Львівський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління при Президентові України. URL: http://www.lvivacademy.com/download_4/poziciya_download/social_subjekt.pdf
20. *Процеси гуманізації та гуманітаризації освіти* / А. В. Сакун, О. П. Кивлюк, М. О. Нестерова та ін. Київ : КНУТД, 2020. 176 с.
21. Сергеев В. К. Философия гуманизма и гуманизация образования. *Вестник Томского государственного университета*. 2010. № 333. С. 51–54.
22. Тимофеева Л. Ю. *Гуманістична парадигма: досвід, виклики та перспективи кримінального права України*. Харків : Право, 2020. 280 с.
23. Фіалко Н. А. *Гуманізація вищої освіти: змістовно-функціональні аспекти*: дис. канд. філософ.наук. Київ, 2015. 210 с.
24. Хожило І. І. Гуманізація державного управління в Україні в аспекті стратегії ООН. *Аспекти публічного управління*. 2013. № 2(2). С.17–21.

REFERENCES

- Andrushchenko, V. (2004). Humanitarian policy of Ukraine: methodology, theory, practice. *Rozdumy pro osvitu*. [In Ukrainian].
- Bronnikova, L. V. (2015). Knowledge society and post-classical science: the interaction of contexts. *Visnyk NAU. Seriya: Filosofiia. Kulturolohiia*, 22, 35-38. [In Ukrainian].

Voronkova, V. (2008). Humanization of education, science, politics, society. *Filosofia osvity, 1-2(7)*, 204-220. [In Ukrainian].

Vyzhletsov, H. P. (1996). *Axiology of culture*. SPb.: Aleteia. [In Russian].

Hladkyi, O. V. & Kylivnyk, V. S. (2017). The humanistic paradigm is the basis for the formation of a healthy personality. *Naukovi zapysky Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Stati uchasnykiv tretoi mizhnarodnoi mul'tydystrylnarnoi konferentsii «Chornomorski naukovi studii», 27*, 63-67. [In Ukrainian].

Hovlet M., Ramesh M. (2004). *Research of state policy: cycles and subsystems of politics*. Lviv: Kalvariia. [In Ukrainian].

Honcharenko, S. (1997). *Ukrainian pedagogical dictionary*. K.: Lybid. [In Ukrainian].

Hrof, S. (2010). The structure of scientific revolutions. *Psykhologhiia i suspilstvo, 2*, 105-112. [In Ukrainian].

Kyvliuk, O. P. (2015). Sociocultural phenomenon of modern education and science. *Hileia: naukovyi visnyk (filosofski nauky), 101*, 362-365. [In Ukrainian].

Kryzhko, V. V. & Mamaieva, I. O. (2005). *Axiological potential of public education management*. K.: Osvita Ukrainy. [In Ukrainian].

Krysovatyi, A. (2015). The main paradigms of education and their essential characteristics. *Psykhologhiia i suspilstvo, 1*, 114-121. [In Ukrainian].

Kun, T. (2001). *The structure of scientific revolutions*. K.: Port-Royal. [In Ukrainian].

Ladychenko, V. (2007). Civil society needs the ideology of humanism. *Yurydychna Ukraina, 3*, 4-9. [In Ukrainian].

Lysenko, Yu. V. (2012). Humanization of social policy in the context of democratization. *Derzhava i pravo, 56*, 643-648. [In Ukrainian].

Maintser, K. (2010). Challenges of complexity in the 21st century. *Voprosy fylosofyy, 10*, 35-44. [In Russian].

Makukh, O. R. (2012). Humanism in politics: ways to assert. *Problemy ta perspektyvy rozvytku ekonomiky i pidpriemnytstva ta komp'uternykh tekhnolohii v Ukraini: zbirnyk tez za materialamy VIII Naukovo-tekhnichnoi konferentsii*

naukovo-pedahohichnykh pratsivnykiv, 26-31 bereznia 2012 roku. [In Ukrainian].

Mynhulov, Kh. Y. (2016). Humanization of the image of science: methodological consequences. *Vesnyk TvHU. Seryia «Fylosofyia», 1*, 11-18. [In Russian].

Petrovskiy, P. M. (2008). *Humanitarian paradigm in the system of public administration.* [In Ukrainian].

Petrovskiy, P. M. *The humanitarian paradigm as a theoretical and methodological model of the social subject. Lviv Regional Institute of Public Administration of the National Academy of Public Administration under the President of Ukraine.* Retrieved from http://www.lvivacademy.com/download_4/pozi ciya_download/social_subye kt.pdf [In Ukrainian].

Sakun, A. V., Kyvliuk, O. P. ... Nesterova, M. O. (2020). *Processes of humanization and humanization of education.* Kyiv: KNUTD. [In Ukrainian].

Serheev, V. K. (2010). Philosophy of humanism and humanization of education. *Vestnik Tomskoho gosudarstvenoho unyversyteta*, 333, 51-54.

Timofieieva, L. Yu. (2020). *Humanistic paradigm: experience, challenges and prospects of criminal law of Ukraine.* [In Ukrainian].

Fialko, N. A. (2015). *Humanization of higher education: content and functional aspects.* (Doctoral dissertation). [In Ukrainian].

Khozhylo, I. I. (2013). Humanization of public administration in Ukraine in terms of UN strategy. *Aspekty publichnoho upravlinnia*, 2(2), 17-21. [In Ukrainian].

Oleh Kubalskyi

Post-Graduate Student, National Pedagogical Dragomanov University; Kyiv, Ukraine; e-mail: kubalsky@ukr.net; ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6071-592X>

Concepts of humanization of education, politics, power in the socio-turbulent paradigm of the XXI century

Abstract

The issue of dehumanization influences of the global socially turbulent space on such traditional forms of social life as education, politics, power is actualized. There is a need to form new worldview and axiological concepts in the system of views of young people, educated and formed from a personal point of view in an environment of instability, lack of moral base and ethical guidelines, constant change of essential elements of life. It turns out that only a strong semantic and value basis of the new paradigm of humanization of education and politics is able to slow down and counteract the negative trends of socially turbulent space. It is concluded that modern concepts of humanization of education, science, politics, and society correspond to an updated version of humanism – posthumanism, which introduces society and nature into the sphere of scientifically rational search along with man. These concepts are transformed into conceptual approaches to the formation of the humanistic paradigm of the XXI century. Influenced by post-classical science and post-industrial trends, it is based on human understanding by means of science, uses proven knowledge and relies on the possibility of logical reflection, focuses on the consideration of scientific achievements through the prism of man, in the context of becoming technologically convenient world. Influenced by phenomenology, existentialism, and humanistic psychology, she views the world as autonomous, holistic, and self-sufficient, capable of freely determining human activity and at the same time subject to universal values.

Keywords: *humanization of education, humanization of politics, socially turbulent space.*